

יו"ל ע"י ביהמ"ד לחנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי זיסר

מסכת חגיגה כ"ב-יבמות ב'

בס"ד, י"א אייר תשס"ו

גליון מס' 414

- ◆ כיסוי הסכין בעת ברכת המזון
- ◆ הסרת הסכין לבקשת רחמים
- ◆ לחם שלם, כקרנבן ללא מום
- ◆ סדר נשים ומסכת יבמות

השבוע בגליון

- ◆ מצות שנאפו על ידי נכרי
- ◆ לשון הרע על מתים
- ◆ הגבחה שולחן לחם הפנים לעיני העולים לרגל
- ◆ הלכות הסעודה ודמיון להלכות המזבח

◆ הנחת מלח על השולחן

דבר העורך

המבחן הגדול

קולו הערב מילא את הטרקלין. **טרקלין**, אם אפשר לקרוא כך למבואה זעירה של דירה צנועה בבתי וורשה. היום היו קוראים לדירה כזו 'חדר שחולק לשניים', אך הוא מעולם לא הסתכל על כך. פשוט לא היה לו פנאי. הוא התכוון למבחן. **אינכם** יודעים לאיזה מבחן? הסכיתו ושימעו. **היה** זה לפני חודשים אחדים. הוא ישב בביתו ולמד בהתמדה ובהנאה מופגנת, ממרומי שמונים וחמש שנותיו. נקישה על הדלת בישרה על בואו של אחד הנכדים. הוא קיבלו במאור פנים, כדרכו המיוחדת, אך הזדרז קמעא בהצביעו על הגמרא הפתוחה: "שמע נא, יוס'לה. אני צריך להזדרז. יש לי מבחן!". **הוא**, שבין שלל תפקידיו "ותאריזו כיהן עם גדולי תורה כחבר נשיאות מפעל הש"ס, העורך מבחנים לאלפי תלמידי חכמים - "מתכונן למבחן". **המבחן** הגדול, האחד והסופי, אליו כולם מגיעים ביום פקודה. **מתכונן** למבחן. **וכי** תאמר, שמא הזעפה מצאה לה משכן בתווי פניו? וכי קלה היא בעיניך, שינון וחזרה למבחן במשך שמונים וחמש שנים? חלילה וחס! מידותיו המופלאות, תכונותיו הנדירות וסבר פניו הנעים היו לשם דבר. **בשבוע** זה ניחד את טורנו לגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, ראש ישיבת פינסק-קרלין, בעל "הליכות ישראל" ועוד, שריד לדורות קדומים, יליד ירושלים של מעלה, שנפטר לא מכבר בחודש אדר. **רבי** ישראל היה לומד דף היומי, פשוטו כמשמעו. אמת, מלבד הדף היומי הוא למד ושקד בכל ענפי התורה, כראש ישיבה וכבעל הלכה, אך גם הדף היומי נכלל בסדר לימודיו, עד כדי כך שביים שישי היה כופל ולומד שני דפים, "לחם משנה", דף אחד עבור יום שישי, ודף נוסף עבור שבת, בה קבע לעצמו לימוד בסדר אחר. **פנינו** אל נכדו, הרב נחמן גרוסמן שליט"א, מרצה בכיר שידיו רב לו בהפצת התורה ב"מאורות הדף היומי", כדי ללקט שביבי אור מדמות גדולה, עבור לומדי הדף היומי. **סדר** יומו עמוס היה לעיפה בלימודים רציפים, מהשכם בבוקר עד... לא נכביר במילים, רק נציין

דף כ/א חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו

מצות שנאפו על ידי נכרי

רבינו הגאון, רבי יוסף באב"ד, בעל ה"מנחת חינוך", מגאוני דורו, חריף ובקי בכל התורה כולה, שוטח שאלה פשוטה בספרו, לא לפני שהוא טורח להדגיש: "ולא הביישן למד. לא אבוש לומר", כי איני יודע מניין ידעו כל הראשונים כי... מה היתה התעלומה ההלכתית שהטרידה את ה"מנחת חינוך"?

ובכן, בעת אפיית המצות מדקדקים לומר "לשם מצה", "כמנהג ישראל קדושים... לעשות שימור לשם מצה בכל המצות" ("משנה ברורה" סימן ת"ס ס"ב) [כוונת הדברים, כי ההידור הוא לכוון "לשמה" באפיית כל המצות, לא רק באפיית המצות הנועדו לקיום מצוות אכילת מצה בליל הסדר].

"מצה שמורה": מדין תורה, את מצוות אכילת מצה בליל הסדר, יש לקיים ב"מצה שמורה", הלא היא מצה שנשמרה מהחמצה, כנאמר בתורה (שמות יב/יז) "ושמרתם את המצות". כלומר, אין די בכך שידועים כי המצה לא החמיצה, אלא יש לבצע שמירה בפועל. יש, איפוא, מצווה מן התורה לשמור בפועל שהמצה שלא תחמיץ.

האם שוטה, קטן או נכרי, יכולים לאפות מצות מצווה? הראשונים והאחרונים מסיקים - לאו! כשם שכתבת גט צריכה להעשות "לשמה", לשם כתיבת גט, ולפיכך גט שנכתב על ידי שוטה, קטן או נכרי - פסול, כך גם מצה שנאפתה על ידם - אינה ראוייה למצת מצווה.

מה המקור לכך? על כך תמה ה"מנחת חינוך" (מצווה י אות י), זאת מניין? הבה נתבוננה. מה ציוותה תורה? **לאפות** מצה לשמה, או **לשמור** את המצה לשמה בעת אפייתה? התורה ציוותה **לשמור** בעת האפייה שהמצה לא תחמיץ. כלומר, אין מצווה **שמעשה האפייה** יתקיים תוך כדי מחשבה: אני אופה מצה כדי לקיים בה מצווה. אכן, בגט הורתה התורה כי הגט יכתב מתוך מחשבה: "אני כותב שטר כריתות, בו יגרש בעל פלוני את אשתו פלונית", ואלמלא כן הגט פסול. אך במצה הורתה התורה שישמרו כי לא תחמיץ. משכך, מדוע נכרי אינו יכול לאפות את המצות, ובד בבד ישגיח יהודי לבל תחמיץ?

לאחר עיון רב ה"מנחת חינוך" מצא בסוגייתנו פתרון לתעלומה.

"חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו": גמרתנו מביאה כלל שטבע רבי יוחנן: "חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו". הגמרא מתייחסת למקרה של שני "פרושים" הנשמרים מטומאה, שאחד מהם אחז בידו את בגדו של חברו, והיא מבהירה כי בכך חל חשש טומאה על הבגד, אף על פי שבעליו עומד ומשגיח שהבגד לא ייטמא, מפני ש"חזקה אין אדם משמר [כראוין] מה שביד חברו". השמירה אינה מושלמת.

באה, איפוא, דעתו של ה"מנחת חינוך" אל מנוחתה; אי אפשר שנכרי יאפה ויהודי ישמור, מפני שהשמירה לא תהיה מעולה...

ככל הנראה, בפני ה"מנחת חינוך" לא היו חידושיו של ה"מאירי" לתלמוד, מפני שהמאירי

עילוי נשמת

עילוי נשמת

עילוי נשמת

ה"ר **בנימין (בענו) צאודרר** ז"ל
ב"ר יונה הי"ד נלב"ע י"ב באייר תשס"ב
ומרת **מינה צאודרר** ע"ה
ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשס"ב
תנצב"ה

הונצחו ע"י **משפ' גוטמן** שיחיו-פ"ת

ה"ר **מאיר סנד** ז"ל
ב"ר בן ציון ז"ל
נלב"ע י"ד באייר תשמ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו **משפ' סנד** שיחיו

ה"ר **אברהם פסח סקורניק** ז"ל
ב"ר צבי יהודה ז"ל
נלב"ע י"ג באייר תשמ"ו
תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו פרופ' הר"ר **יהודה גבריאל סקורניק** ומשפ' שיחיו - ת"א



מציין על סוגייתנו, כי לדעת חלק מן המפרשים היא המקור לכך שאין נותנים לנכרי ללוש את הבצק למצות, כפי שכתב לימים ה"מנחת חינוך", אך המאירי זוחה את הדברים, מפני שהכלל "חזקה אין אדם משמר מה שביד חבירו" מתייחס לענייני טומאה וטהרה בלבד. כלומר, כמבואר בסוגיות הנלמדות השבוע, בענייני טומאה וטהרה תקנו חכמים, שהמסיח דעתו מחפץ הזקוק לשמירה מטומאה, הרי זה נחשב שלא שמרו, ונחשב הדבר כאילו החפץ נטמא. לא כן במצות, שאין פסול "היסח הדעת", ולכאורה שמירת אחר צריכה להועיל.

שבה, איפוא, ועומדת במלא עוזה שאלתו של ה"מנחת חינוך": מדוע נכרי אינו יכול לאפות את המצות, כשיהודי עומד ומשגיח שלא יחמיץ הבצק?

איך שומרים על בצק? ה"חתם סופר" (שו"ת סימן קכ"ח) מבאר זאת באופן הבא: כיצד שומרים על חיטים שנקצרו לבל תחמצנה? עומדים ורואים שאינן באות במגע עם מים. לשמירה שכזו אכן די בעמידה מן הצד. ברם, כיצד שומרים על בצק שלא יחמיץ? שומרים! אין בכך כלום! צריך לעשות מעשה, כלומר, הלש את הבצק, צריך ללושו בקצב ובאופן שהוא לא יחמיץ... לכן צריך שיהודי ילוש את הבצק, כי רק כך מתקיימת מצוות השמירה. [ראוי לציין, כי לדברי ה"מנחת חינוך", לא ניתן לשמור לשם מצה, חיטים הנמצאות ביד נכרי, לפי השיטות שצריך שמירה משעת קצירה, מה שאין כן לפי ביאורו של ה"חתם סופר"].

דף כב/ב מיד הלך ר' יהושע ונשתטח על קברי ב"ש אמר נעניתי לכם עצמות בית שמאי

לשון הרע על מתים

גמרתנו מספרת, שרבי יהושע למד הלכה מסויימת שאמרו בית שמאי, וכה תמה עליה עד שאמר "בושני מדבריכם בית שמאי!" לבסוף הסביר לו תלמיד של בית שמאי את פשר ההלכה, או-אז חזר בו ו"הלך רבי יהושע ונשתטח על קברי בית שמאי. אמר: נעניתי לכם עצמות בית שמאי".

האם המדבר סרה במתים, חייב לפי ההלכה ללכת לקברם כדי לבקש מחילה? הרמ"א (ח"מ סימן ת"כ סעיף ל"ח) כותב, כי המדבר רע על שוכני עפר צריך לקבל עליו תעניות ותשובה ועונש ממון, כפי ראות בית דין. ואם קבור אותו נפטר בסמוך למקומו של המדבר לשון הרע, ילך על קברו ויבקש ממנו מחילה. אם רחוק הקבר - ישגר שליח שיעשה כן.

אולם, ה"מגן אברהם" (סימן תר"ו ס"ק ז') כותב, כי רק המחרף אדם בחייו והלה נפטר, צריך המחרף לילך על קברו ולבקש מחילה, אך אם חירף אדם לאחר מותו, אינו צריך ללכת לקברו, כי חטאו אינו חמור כל כך, ודי בכך שיבקש מחילה במקום שבו חירפו.

בסוגייה זו נחלקו ראשונים (עיין "שלטי גיבורים" בבא מציעא דף לג/א מדפי הרי"ף. מאידך, הרמ"א שם, הביא את דבריו בשם מהר"ם מריזבורק) וכתב ה"כף החיים", כי ראוי להחמיר מספק.

לכאורה מסוגייתנו מוכח, כי חובה לבקש מחילה דווקא בקבר, שהרי כך נהג רבי יהושע! ברם, החיד"א ("פתח עיניים", יומא כ"ב) מבהיר, כי לא בסמיכות זמנים התרחש המעשה, אלא תחילה, עוד בחיי תלמידי שמאי, אמר רבי יהושע "בושני מדבריכם". חלפו שנים עד שהוא ירד לעומקם של דברים, אז כבר הלכו לעולמם תלמידי בית שמאי, ולפיכך נזקק רבי יהושע לבקש מחילה על קברם.

אולם בשו"ת "שיח יצחק" (הרב ווייס, סימן רצ"ו וכן בספרו "אבני בית היוצר" דף ה' ע"ב) כותב, כי אין נראה לפרש שכה התבטא רבי יהושע עוד בחייהם.

יש המוכיחים ("גדולה תשובה", ח"א סימן י"א) שהיה זה לאחר מותם, מפני שאם בחייהם אירע הדבר, כלום רבי יהושע היה מתבטא "בושני מדבריכם" ופטר עצמו בכך? ודאי היה הולך אליהם כדי שיבארו לו את דבריהם. עם זאת, אין מכאן הוכחה מפורשת שיש לבקש מחילה על קבר המת, מפני שיתכן שרבי יהושע נהג כן מתוך מידת חסידות, שהרי הגמרא מספרת שהוסיף והחמיר על עצמו להתענות כל ימיו, עד "שהושרחו שיניו מפני תעניותיו", ותעניות אלו ודאי שאינן מעיקר הדין אלא נהג כן לגודל חסידותו וקדושתו.

יש לציין, כי קיימת תקנת קדמונים שמוטל חרם על המוציא שם רע על המתים, כמבואר ב"שולחן ערוך" (או"ח סימן תר"ו סעיף ג'): "תקנת קדמונינו וחרם, שלא להוציא שם רע על המתים".

דף כו/ב מלמד שמגביהין אותו ומראין

הגבתה שולחן לחם הפנים לעיני העולים לרגל

בגמרתנו אנו למדים על אחד הניסים הגדולים שאירעו בבית המקדש. לחם הפנים שהונח למשך שבוע ימים על שולחן הזהב שבהיכל בית המקדש, נותר כל השבוע חם ומהביל כברגע הוצאתו מן התנור. עולי הרגלים זכו לחזות בנס זה במו עיניהם, כי בכל רגל היו הכהנים מגביהים את שולחן לחם הפנים ומראים לעיני כל העם את הלחם שנותר חם וטרי.

בטרם נברר כיצד בדיוק היו העם מצליחים לחזות בכך, נציין כי נחלקו הראשונים אם אכן הלחם נותר "חם" פשוטו כמשמעו. בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "סילוק") נוקטים, כי הלחם היה רך, טרי. ואילו הריטב"א (יומא כ"א) מפרש, "שהיה חם הרבה מאד, עד שהיה נראה הבל יוצא ממנו". את

עובדה אחת מדהימה. עוד לפני שנים רבות, כשישים שנים, היה רבי ישראל מעורב מטעם גדולי ישראל בענייני ציבור רגישים. גם בהיותו בעין הסערה ידעו הכל, כי עד השעה אחת עשרה בלילה - אין עם מי לדבר! לא בוקר, לא אחרים, לא ערב כלום. כל היום, עד אחת עשרה בלילה - לומדים. איך אפשר אחרת? מאחת עשרה בלילה, אם יש צורך דחוף, עוסקים במה שצריך וממשיכים ללמוד.

לא מזמן התבטא רבי ישראל זצ"ל באופן מעניין ומרגש על לומדי הדף היומי:

היה זה לפני כשנה ומחצה. הרב נחמן גרוסמן, עשה בירושלים עם הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א, בביתו אצל גדולי תורה והשניים נכנסו לבית הסבא הגדול כדי לשמוע דברי חזק.

"מאורות הדף היומי?" זרחו עיניו ספוגות דפי הגמרא של רבי ישראל, ומיד החל לתאר בהתרגשות את הטוב מול... את האור מול... הן היום כוחות הטומאה מתגברים, וצריך קדושה רבה כנגדם כדי ללמוד זכות ולהגן על עם ישראל.

רבי ישראל עצם את עיניו בסילודין והחל מתאר בהתרגשות את המסופר ממסכת עירובין, על רבי פרידא שבכל יום היה יושב ושונה את תלמודו לאחד מתלמידיו ארבע מאות פעמים, שהיה זקוק למספר כה רב של שינויים כדי להבין את הנלמד. באחד הימים סיים רבי פרידא את השינון הארבע מאות - והתלמיד עדיין לא הבין. לשאלת רבו מה אירע היום? הסביר התלמיד, כי מחשבתו הוסחה ולפיכך לא עלה בידו להתרכז כיוצא. בו במקום ישב רבי פרידא ושינן עם תלמידו ארבע מאות פעמים נוספות את התלמוד!

אותה שעה יצאה בת קול ואמרה לרבי פרידא: במה תבחר? שיוסיפו לך ארבע מאות שנות חיים, או שכל זורך יזכה לעולם הבא.

מדוע ולמה יזכה כל הדור לעולם הבא? וכי הם שינונו עם התלמיד מאה פעמים, עשרה פעמים, או אפילו פעם אחת? רבי פרידא - כל עולמו מזומן לפניו, אך מה לבני דורו ולו?

זהו כוחה של מסירות נפש! היא בוקעת רקיעים ומגינה על כל הדור!

לפתע פתח רבי ישראל גמרא בהוצאת "מאורות הדף היומי" שהובאה לו באותו מעמד, והביט בהתרגשות בדפים גדושי הריבועים - כל ריבוע - במשך מומן לכאורה, או קשים מסוג אחר - רוחי את הסגנון מלמדי הזכות, לומדי הדף היומי בהמוניהם, המתמסרים ללימוד התורה הקדושה, גם אם קשה הדבר, אף מתוך עייפות, הפסד מומן לכאורה, או קשים מסוג אחר - הם תמיד שם, גומאים ממעיין מים חיים ומגדלים את שמו של הקב"ה. הנה הם, 40 דפי גמרא בקצה גמראל; ידיו הגרומות התנופפו אל-על, 45 דפי גמרא במושב בגבול הצפון, 42 דפי גמרא ממושב חקלאי בדרום, וכך עולים ובאים בהדרתם אלפי אלפי דפי גמרא שנלמדו על ידי יהודים עמלים, כח קדושה זך שאין כמוהו כנגד המקטרגים. משבצת קטנה, עוד משבצת קטנה, ועוד משבצת קטנה, כך מחזיקים את עם ישראל.

באותו רגע נדמה היה כי על הדפים הרוטטים בידיו בנויים חמש מאות בתי כנסיות, ודרך חלונותיהם ניתן להבחין באלפי יהודים הרוכנים על תלמודם.

הדף היומי.

על עניין ה"קביעות" של רבי ישראל זצ"ל ניתן לכתוב בלא סוף ולהתפעל ללא הרף, כיצד במסכת חיים גדושת לימוד תורה ללא הפוגה, היה פנאי ל"קביעות". נכדו מספר על קביעות אחת, "לפני השינה" - ללמוד שבעה דפי גמרא על-פה...

במכתב ששיגר ביום מן הימים לאחד מבניו, הוא כתב ברגש: בני יקרי! שנו חכמים במסכת חגיגה: "שלשה הקדוש ברוך הוא בוכה עליהן בכל יום", ביניהם: "על שאפשר לעסוק בתורה - ואינו עוסק". מי שיכול ללמוד ואינו לומד - הקב"ה בוכה עליו. בניו התבונן במילים פשוטות אלו, "הקב"ה בוכה!"

מילים פשוטות, היה סוד קסמו. הכל פשוט היה פשוט. עושים מה שצריך ואם צריך - עושים. בלי חשבונות צדדיים.

פעם אחת סודרה פגישה בינו לבין אישיות ידועה,



פירושו הוא מוכיח מן האמור בגמרתנו שהראו להמוני העם את הנס הגדול, ואם הלחם רק היה רך, כיצד היו מצליחים לראות זאת? אין זאת אלא שהלחם היה חם ומהביל וחזו בהבלו הרב. הוכחתו של הריטב"א מובילה אותנו לשאלה מתבקשת, שנשאל גם הרדב"ז (ש"ת ח' ק' סימן ב' אלפים קע"ה) על ידי אחד מידידיו. הן שולחן לחם הפנים היה בתוך ההיכל. ישראלים אינם רשאים להתקרב אפילו לפתח ההיכל (ראה משנה כלים פרק א' משנה ט'). כיצד, איפוא, יכולים היו להבחין מרחוק אם הלחם חם וטרי או צונן ויבש?! שאלה זו עולה לאור ההבנה המקובלת בפירוש הגמרא, כי הנאמר "שמגביהים אותו", היינו: שהכהנים הסתפקו בהגבהת השולחן, אך לא טלטלוהו מחוץ להיכל, וכך פירשו רש"י (יומא כ"ב א/ב ד"ה "מגביהין אותו") והריטב"א (שם).

עם זאת, השיטה מקובצת (מנחות כ"ב א/ו ת) מביא חידוש מפתיע, כי באותה שעה היה מותר לכל ישראל להכנס עד ההיכל, וכך יכלו לחזות בפלא הגדול, כי הכהנים קירבו את השולחן עד פתח ההיכל.

הן הריטב"א והן השיטה מקובצת מודים, כי השולחן לא הוצא ממקומו בהיכל, שהרי הלכה היא לגבי לחם הפנים שיהיה (שמות כה/ל) "לחם פנים לפני תמיד" (רדב"ז שם, וע"ש העתיד ה' משכב ומושב קכ"א). ברם, יש שהביאו גירסה ברש"י (יומא שם), לפיה: "מגביהין אותו ומוציאין אותו לחוץ" (משנה למלך" הלכות משכב ומושב פרק י"א הלכה י"א, והביאו כן בדפוס עוז והדר ברש"י) וכן מפורש בתלמוד ירושלמי במסכתנו, כי היו מגביהין השולחן ומוציאים אותו לחוץ.

לפי שיטה זו אכן מובן כיצד ראו הכל את הנס, אך היא מעוררת תמיהה, האם מותר לעשות כדבר הזה? הרי ציוותה תורה, כאמור, שיהיה "לחם פנים לפני תמיד"! "חזון איש" זצ"ל (או"ח סוף סימן קכ"ט) כותב, כי יתכן שלפי שיטה זו, חידשה תורה באופן מיוחד, שברגלים מותר להוציא את השולחן עם לחם הפנים, כדי להראותו לעם ישראל!

אפשרות מעניינת מעלה הרדב"ז (שם), כי לא הראו את שולחן לחם הפנים בכל יום מימי הרגל, אלא פעם אחת בלבד - ביום שבת קודש. היה זה בעת החלפת הלחמים. בשעה שהגיע זמן הוצאת הלחם הישן כדי להניח לחם חדש במקומו, היו נוטלים את השולחן עם הלחם וקירבוהו אל פתח ההיכל כדי להראות לכל כי זה הוא הלחם הישן המוסר כעת מעם השולחן והיה מונח עליו שבוע ימים ועדיין חם וטרי הוא [ועיי"ש שמפרש כי גם לגירסת רש"י הכוונה שהוציאוהו סמוך לפתח ההיכל] והוציאוהו אל העם כדי להראותם את הנס. הריטב"ז מוסיף, כי בחג השבועות, החל יום אחד בלבד, יתכן שלא הראוהו לעולי הרגלים, אלא אם כן חל בשבת, או אפשר שהמתינו ההמונים עד השבת הקרובה, ואז הראוהו את השולחן.

דף כז/א שלחנו של אדם מכפר עלי

הלכות הסעודה ודמיוןן להלכות המזבח

גמרתנו, כמו גם גמרות נוספות, קושרת קשר אמיץ, בין המזבח שהוצב בבית המקדש לבין שולחנו של אדם: "רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו, בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו". הגמרא (ברכות נ"ה/א) מוסיפה, כי רב יהודה אמר ש"שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם... והמאריך על שלחנו". הגמרא מסבירה, כי על ידי הארכת זמן הסעודה, נוצרת אפשרות שיבוא עני ויוזמן לסעוד את לבו, והמזבח מכפר על עוונותיו של אדם, ש"כל זמן שבית המקדש קיים, מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו". אכן, מקורן של מספר הלכות מהלכות הסעודה, נעוץ בדמיון שבין שולחן הסעודה לבין המזבח.

הנחת מלח על השולחן: כתב הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סימן קס"ז סעיף ה'), כי יש להניח מלח על שולחן הסעודה, "כי השולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר על כל קרבן תקריב מלח". **כיסוי הסכין בעת ברכת המזון:** מסיבה זו מבואר ב"שולחן ערוך", כי יש לכסות את הסכין בעת ברכת המזון ("שולחן ערוך" או"ח סימן ק"פ סעיף ה'), ואחד הטעמים לכך הוא, מאחר שהשולחן דומה למזבח, וכפי שאין לבנות את המזבח בכלי ברזל, כנאמר (דברים כז/ה) "לא תניף עליה ברזל", משום שהמזבח מאריך את ימיו של האדם והברזל מקצר את ימיו של האדם, כך אין להשאיר את הסכין על השולחן הדומה למזבח. ה"מגן אברהם" (ס"ק ה') כותב, כי בשבת ובימים טובים אין מקפידים על מנהג זה, כמבואר ב"שולחן ערוך" (שם) משום שבימים אלה שבהם אין בונים את המזבח, השולחן אינו רומז למזבח ואין כל עילה להסיר את הסכין מעליו.

האחרונים תמהים, כי אם בשבת אין להסיר את הסכין, משום שבשבת אין בונים את המזבח, גם אין להסיר את הסכין בלילה, משום שבלילה אין בונים את בית המקדש (רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק י"א הלכה י"ב), ובכללו את המזבח? (ראה "ערוך לנר" סוכה מא, "רביד הזהב" על התורה סוף יתרו, "הר צבי" והגהותיו שם, ועוד). זאת ועוד, מקשה בעל ה"תורה תמימה" (יתרו סי' קל"ב) מדוע שאור ודבש מותר להעלות על השולחן אחר שאסור להעלותם על המזבח (ויקרא ב'יא)?

הסרת הסכין כתזכורת: ובכן, ה"לבוש" כותב, כי הסרת הסכין מעל השולחן נועדה להזכירנו, כי אסור

לצורך תמיכה כספית בעניין חשוב ביותר. בצאתו מן הפגישה פנתה אליו אלמנה בבקשה כי יואיל ללוותה לפגישה עם האדם ממנו נפרד זה עתה, כי היא בושה ונפחדת לבקש תמיכה כספית. **אדם** מן השורה היה שוקל את הדברים ומנסה למצוא פתרון יאות, שהרי האינסטינקט הבסיסי קובע, כי אין לגשת פעמיים לאותו אדם מיד עם בקשה זהה. אך הוא הניח בצד שיקולים מכל סוג שהם ופנה לקיים בשמחה את בקשתה. **באחת** התקופות נחלש רבי ישראל ונפל למשכב. את אותה תקופה לא ישכחו בני המשפחה לעולם. חולה ונחלש הוא שכב במיטתו, ספריו לפניו, ומידי פעם ביקש מרעייתו הרבנית המסורה: "הביאי נא מסכת עירובין". "קצות החושן". "רמב"ם מועד". והיא ידעה כל ספר על מקומו ועל היכנו, הגישה לפניו, נטלה את הספרים שכבר למד בהם והניחה את שונקק להם, וכך במשך כל שעות היום... **התבוננות** במהלך חיים של יהודי גדול מסוג זה, שעוד לפני נישואיו נבחר על כל הש"ס, גורמת להתרגשות כבירה עם קריאת צוואתו וזעקת הפשטות, בה הוא מבקש: אנא לימדו תורה לעילוי נשמת ר' ישראל ב"ר משה שניאור זלמן ז"ל.

המעוניין לזכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

דף כו/א הכתוב עשאו כולן חברים
אחדות - ברגלים ובמועדים
נאמר כאן שברגל, בו נאספים כל העם, נטהרים עמי הארץ מטומאתם.
פרי זה של האחדות, דרש הגאון רבי אליהו ברוך פרלמן זצ"ל מירושלים, הוא זה שמחמתו הוסיף הקב"ה עוד יום אחד על חג הסוכות מפני "קשה עלי פרידתכם". כלומר, קשה עלי הפרדותכם זה מזה... (טל תורה החדש).

דף כו/ב כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים
מה היתה הבעיה בנדבת המשכן?
במדרש נאמר שמשה רבינו ע"ה שאל את הקב"ה מה לעשות עם הנוטר מנדבת המשכן.
לכאורה, תמה האדמו"ר, רבי אברהם מרדכי מגור זצ"ל, יכלו לעשות כלים נוספים, כאמור כאן!
[כאשר] יישב מי שיישב כי מדובר שכבר עשו שניים ושלישיים, דחאו רבי אברהם מרדכי, שיכלו לעשות יותר משלוש.
חזר ויישב: את הפסוק "לחשוב מחשבות", הנאמר בצלאל, פירש ה"חידושי הרי"ם", שידע בצלאל למה כל אחד ייעד את תרומתו, וכיון שנאמר שאין לשנות מדעת הנותן (ראה ש"ך יו"ד צכט - יא) לא יכלו לעשות כלים שניים ושלישיים, שלא לכך התכוונו.

דף כז/א ת"ח שכל גופן אש שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה'
ישראל ואורייתא
הפסוק מלמד שהתורה אש היא, אולם לכך לא הוצרכו לראות שתלמידי חכמים אף הם עצמם אש, שכן, פשוט הוא שתורתם והם חד הוא, ואם התורה אש, אף הם כך. לומד התורה והתורה עצמה - דבר אחד הוא, ואין צריך ראיות לכך... (ממדבר מתנה).

דף כז/א סלמנדרא
לשם מה כתבו בעלי התוספות מהי סלמנדרא?
בעלי התוספות על אתר העירו שה"סלמנדרא" היא תרגום של 'עכבר'.
לשם מה כתבו זאת?
אחרונים רבים כיוונו לפירוש אחד: לבעלי התוספות הוקשה על האמור בגמרא בהמשך,



להניף ברזל על אבני המזבח שבבית המקדש. מעתה, ניתן להבין שחז"ל תיקנו את הסרת הסכין מעל השולחן בסעודות יום חול בלבד, שיש מהן הנערכות ביום, שהוא זמן הראוי לבניית בית המקדש. ברם, כל סעודות השבת נערכות בזמן שאינו ראוי לבניין בית המקדש, ולא היה צורך בתזכורת זו.

הסרת הסכין לבקשת רחמים: בעל ה"לבוש" כותב טעם נוסף להסרת הסכין מעל השולחן, כי אנו עושים זאת כסימן וכאות לבקשת רחמים, שלאחר "שזכינו להיות שולחנינו כמזבח, כן יזכנו להאריך ימינו", שכפי שאת המזבח אין בונים מברזל המקצר ימיו של האדם, כן היהודי שזכה לקדש את אכילתו, יזכה להאריך את ימיו [בראשונים נאמר טעם נוסף להסרת הסכין בשעת ברכת המזון - ראה "משנה ברורה" שם].

הלחם שלם, כקרנן ללא מום: נסיים בהשוואה נוספת בין המזבח לבין השולחן. בעל ה"תורת חיים" (סנהדרין קב) כותב, כי ההלכה ("שולחן ערוך" או"ח סי' קס"ז סעי' א') שמי שבידו ככר שלם לא יפרסנו לפני ברכת המוציא, היא משום שהלחם הוא עיקר הסעודה ודומה לקרבן, ולפיכך עליו להיות שלם כקרנן בלי מום.

סדר נשים ומסכת יבמות

בסייעתא דשמיא מסיימים לומדי הדף היומי את סדר מועד, ופותחים בלימוד מסכת יבמות, המסכת הראשונה בסדר נשים.

"סדר נשים" הוא הסדר השלישי מששה סדרי משנה. מקומו בא אחר "סדר זרעים" - העוסק במאכלו של האדם שהוא חיותו וקיומו ומקומו בראש, ואחריו "סדר מועד" - העוסק בשבתות ובימים הטובים. "סדר נשים" עוסק בעניינים הקשורים למהלך חייו של האדם, ענייני אישות, והוא קודם ל"סדר נזיקין" המטפל בענייני ממונות וקניינים ובעיות מזדמנות שבין אדם לחבירו. לדעת הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש למשנה), הוקדם "סדר נשים" ל"סדר נזיקין" מפני שגם בפרשת משפטים הוזכרו דיני נשים לפני דיני נזיקין.

סדר נשים הוא הקטן בין הסדרים במניין המסכתות שבו, והוא כולל שבע מסכתות: "יבמות" שעיקרה בענייני יבום וחליצה; "כתובות" שעיקרה בענייני כתובת אשה וזכויות וחובות בני הזוג זה לזה; "נדרים" שעיקרה בענייני נדרים והפרתם; "נזיר" שעיקרה בענייני קבלת נזירות, קורבנותיה ודיניה; "סוטה" שעיקרה בדיני סוטה והשקאתה; "גיטין" שעיקרה בענייני גירושין; "קידושין" שעיקרה בדיני קניין אשה לבעלה.

מסכת נדרים נקבעה בסדר זה עקב זאת שחלק נכבד ממנה עוסק בהפרת נדרי אשה ובת על ידי אב ובעל (הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה). מסכת נזיר נקבעה בסדר נשים אגב מסכת נדרים, לפי שגם היא בגדר באה, או אגב מסכת סוטה שכן "הרואה סוטה בקלוקלה יזיר עצמו מן היין" (ראה בגמרא נזיר ב/א וסוטה ב/א ובתוס' שם ושם המבחינים בין הטעמים לקביעת המסכתות בסדר נשים לבין הטעמים הקובעים את סדר המסכתות בתוך סדר נשים).

סידור המסכתות בסדר נשים כך הוא: יבמות. כתובות. נדרים. נזיר. סוטה. גיטין. קידושין [אגב, לדעת הרמב"ם והמאירי, מקום מסכת סוטה הוא בין גיטין לקידושין, אבל התוספות יום טוב בריש סוטה תמה על כך שכן הסידור האמור משתמע מהגמרא]. מעניין לציון, כי בעבר סדר המסכתות בש"ס הנדפסים היה: יבמות. כתובות. גיטין. קידושין. נדרים. נזיר. סוטה. וכך היה גם סדר הלימוד בדף היומי במחזור הראשון (ראה על כך בשו"ת "אבני חפץ" סימן נ"ג).

סדר זה נראה תמוה, ואכן, המאירי כותב, כי בימי הגאונים, כאשר סידרו את המסכתות מחדש לפי סדר לימודם בישיבות קבעו כן: קידושין. כתובות. גיטין. יבמות. סוטה. נזיר. נדרים. נדה - שצורפה לסדר זה עקב זאת שסדר טהרות, בה מקומה, לא היה נלמד אז]. ברם הראשונים והאחרונים נתנו טעמים שונים לקביעת סדר זה דוקא.

טעמים אחדים כתבו הראשונים, מדוע מסכת יבמות סודרה בתחילת סדר נשים. תוספות ישנים (דף ב/א) מנמקים, כי סדר נשים פותח במסכת יבמות מאחר שמצוות יבום נזכרת ראשונה בתורה מבין מצוות אישות, שהרי בפרשת וישב כבר מובא עניין יבומה של תמר, כלת יהודה, לאחר שהתאלמנה. זאת ועוד, מסכת יבמות אוצרת בחובה את עיקר הלכות איסורי ביאה ולפיכך ראוי להציבה בתחילת סדר נשים, העוסק בדיני אישות, ואחר כך ללמוד דיני גיטין וקידושין.

טעם נוסף כתבו הראשונים, כי מסכת יבמות עוסקת בפורענות - מות הבעל בלא זרע, ולפיכך סמכה רבינו הקדוש למסכת מועד קטן, המסיימת את סדר מועד בדיני אבלות (תוספות הרא"ש ותוספות ישנים דף ב/א, תוספות מועד קטן דף כח/ב, ד"ה "ובלע המו"ת". ראשונים אלה נוקטים כי מסכת מועד קטן הינה האחרונה בסדר מועד, ברם הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה, ד"ה "והחלק השישי", כותב כי מסכת חגיגה היא האחרונה בסדר מועד. כשיטתו סידרו המדפיסים את מסכת חגיגה אחר מועד קטן).

טעמים נוספים, ראה בהרחבה במבוא למסכת. על עיקרי הנושאים שבמסכת יבמות, ועוד - בגליון הבא, א"ה, ובהרחבה - בהקדמה לפירוש "המבואר המבואר" שבהוצאת "מאורות הדף היומי".

כי במזבח הזהב לא שלטה אש. לכאורה, מניין שלא שלטה בו אש? שמה סכוהו בסלמנדרא?!... חזרו ויישבו: הסלמנדרא, בעל חי טמא הוא, עכבר, ואין מכניסים ממנו למקדש... (שרשרת זהב, ועוד).

דף כו/א הכתוב עשאו כולם חברים "חברים כל ישראל ונאמר אמן" בברכת החודש אנו מתפללים על הגאולה, "מי שעשה ניסים לאבותינו... הוא יגאל אותנו בקרוב" ומסיימים, "חברים כל ישראל, ונאמר אמן". **בדרך** הדרש יש אומרים, כי מאחר שמתפללים על הגאולה, אזי בבוא הגאולה יחשבו כולם "חברים", כי הכל יעלו לרגל לבית המקדש, ובזמן הרגל עשאו הכתוב כולם "חברים" לעניין טומאה...



מסכת יבמות

ממהדורת "תלמודו בידו"

דפים ב' - ל"א

הצטרף ענשיו כמנוי קבוע
1700-500-151

לעילוי נשמת

הר"ר **מרדכי צבי בלייכר** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע י"ז באייר תש"ן
תנצב"ה

הנוצח ע"י בנו ידידינו הר"ר **מיכאל בלייכר** ומשפחתו שיחיו - חיפה

מוקדש לעילוי נשמת

מרת **ינטל רוזנצוויג-קוטנר** ע"ה
ב"ר שמעון ומלכה ז"ל נלב"ע י"ב באייר תש"ב
תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

מוקדש לעילוי נשמת

הר"ר **משה אלתר ארדן** ז"ל
ב"ר מיכאל ז"ל נלב"ע י"א באייר תשמ"ח
תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
למנויים, ובכל עניין טל: 03-6160657